

SIVILOMBUDET STORTINGETS OMBUD FOR
KONTROLL MED FORVALTNINGEN
Postboks 3 Sentrum
0101 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
2025/67500-2

Dato:
20.10.2025

Svar på rapport etter besøk til Oslo fengsel 10.-12. februar 2025

Innledning:

Vi viser til Sivilombudets brev datert 11.06.2025 med besøksrapport vedlagt, etter forebyggingsenhetens uanmeldte besøk til Oslo fengsel 10. – 12. februar 2025: *Bruk av sikkerhetscelle i Oslo fengsel*. Fengselet har gjennomgått rapporten og under følger våre kommentarer om oppfølging av rapportens funn og anbefalinger.

Først:

Vi utøver stor makt over enkeltpersoner, og det er viktig at vi blir ettergått.

Som Sivilombudet påpeker i rapporten, er plassering på sikkerhetscelle et tvangsinngrep som utsetter den innsatte for høy risiko for umenneskelig eller nedverdiggende behandling. Bruk av sikkerhetscelle som tvangsmiddel skal kun tas i bruk når det er strengt nødvendig. Vi tar rapporten på stort alvor og mener det er viktig at det blir ført tilsyn med fengselet, og vi tilstreber å gjøre endringer som er anbefalt innenfor de rammene og ressursene vi har. Det vil framkomme at vi har fulgt opp flere av anbefalingene med konkrete tiltak.

Vårt samfunnsoppdrag er blant annet å gjennomføre straff og varetekt på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte. Vår visjon er straff som endrer. Våre verdier er trygghet, nyttekning og åpenhet. I denne sammenheng er trygghet særlig viktig, både for ansatte og innsatte.

Fengslet klarer ikke samfunnsoppdraget alene. Vi er ikke i mål, og vi når ikke kvalitetsmålene alene. Bygg, bemanning, budsjett og belegg er faktorer som har stor betydning i denne sammenheng. Vi forholder oss til et delvis utdatert regelverk.

Dette er faktorer vi i stor grad ikke rår over selv. Det samme gjelder helsetilbudet til innsatte, mangel på plasser i psykiatrien, osv. Det er mange aktører i dette helhetsbilde. Vi må settes bedre i stand til å utføre vårt samfunnsoppdrag. De ytre faktorene er en større diskusjon som ikke kan tas her, men nevnes.

Samtidig erkjenner vi vårt ansvar. Vi vil bli bedre. Og, vi ønsker å endre kultur og holdninger, der 2 det anses påkrevet. Det er svært viktig for oss at vi fortsetter å ivareta innsatte på en profesjonell og human måte, med etisk bevissthet og gjennomgående gode holdninger, som også ble beskrevet i Sivilombudets besøksrapport fra 2018. Det er avgjørende ved bruk av tvangsmidler som sikkerhetscelle, der maktbruken er forhøyet.

Vi har uttrykt bekymring over tid for at utviklingen med økende krav- uten å få tildelt nødvendige ressurser - går ut over kvaliteten i arbeidet, og at dette kan påvirke innsattes rettssikkerhet. I vår hverdag må vi prioritere knallhardt. Vi prioriterer først og fremst sikkerhet og trygghet for alle, selvmordsforebygging og redusert isolasjon. Antall selvmord i Oslo fengsel går betydelig ned. Antall voldshendelser mellom innsatte går også ned, mens voldshendelser mot ansatte øker, ikke minst alvorlig i hver hendelse. Dette er et viktig bakteppe.

Den tallmessige relativt hyppige bruken av sikkerhetscelle i Oslo fengsel henger sammen med ekstremt krevende bygningsmessige forhold, budsjett, bemanningskrisen og et høyt belegg, som fører til mye innlåsing og isolasjon. Dette må igjen sees i sammenheng med mangel på plasser i psykiatrien og at varetektsinnsatte ofte er i en særlig sårbar fase, og noen innsatte er særlig krevende. Vi opplever en endring med flere krevende innsatte. Samtidig har fengselet gjort flere tiltak som har ført til reduksjon av overføringer til sikkerhetsavdelingen. Bruk av sikkerhetscelle i Oslo fengsel gikk ned fra 64 hendelser i 2022 til 47 i 2024. Sikkerhetscelle et tvangsmiddel vi kun bruker når det er strengt nødvendig for å avverge alvorlige skader på innsatte eller ansatte.

Sivilombudet trekker forståelig frem noen svært få helt ekstraordinære unntakssituasjoner, som vi kan begrunne faglig i sikkerhetsmessige og livreddende hensyn.

Bemanningsmessige og bygningsmessige forhold, samt budsjett- og beleggsituasjonen i Oslo fengsel går utover kvaliteten på alt arbeidet vi gjør. Fengselet må kontinuerlig balansere bruk av ressurser for å ivareta sikkerheten til både innsatte og ansatte. Vi ser at vedtakene, begrunnelsene og totaldokumentasjonen ideelt sett kunne vært mer utfyllende, ikke minst for å gi et mer omfattende og detaljert bilde av de vurderingene vi gjør i Oslo fengsel. Vi er enige at det særlig kan stilles spørsmål ved lengden på opphold i sikkerhetscelle. Når er det ikke lengre strengt nødvendig å bruke sikkerhetscelle? Når er det åpenbart utilstrekkelig med et mindre inngripende tiltak?

Vi vil aldri klare å dokumentere det faglige arbeidet og de vurderingene vi gjør godt nok med de ressursene vi har. Ressurssituasjonen går som nevnt utover kvalitet og omfang av dokumentasjon, kvaliteten på begrunnelser, osv. Men, dokumentasjonen vil uansett aldri gi hele bilde. Sivilombudet vil neppe få hele bildet. Vi erkjenner at vedtakene kunne vært bedre begrunnet og vi erkjenner at ordlyden i dokumentasjonen tidvis er uheldig.

Vi kan ikke love at dokumentasjonen og kvaliteten på vedtakene blir bedre med dagens mangel på samsvar mellom oppgaver og ressurser, men vi jobber kontinuerlig for å få forbedring. Dette er særlig viktig ved bruk av tvangsmidler, og sikkerhetsinspektør og arkivar kvalitetssikre dokumentasjonen i hver enkelt sak. Vi ønsker en egen intern kontrollerfunksjon.

Vi kan derimot garantere at vi fortsatt vil gjøre hva vi kan for å sikre innsatte best mulige forhold, gitt dagens situasjon.

Sivilombudet vil ta opp sikkerhetscellenes fysiske utforming med overordnet myndighet. I rapporten framkommer beskrivelser fra innsatte om at oppholdet på sikkerhetscelle oppleves som nedverdiggende, ekkelt og skummelt og noen sier at de gjenopplevde tidligere traumer. Vi forstår at det oppleves som svært krevende å bli plassert på sikkerhetscelle og er enige i at både plasseringen og utformingen av sikkerhetscellene i Oslo fengsel slik det er i dag er belastende. Vi har hyppig

kontakt med innsatte om dette. Fengselsleder har i dag snakket med to innsatte i 1. avdeling, som 3
nylig har vært på sikkerhetscelle. Det gjør alltid inntrykk. Oslo fengsel er ikke egnet for moderne
fengselsdrift. Det er svært viktig for oss å gjøre det vi kan for å ivareta innsatte som er plassert på
sikkerhetscelle, og vi kompenserer dette med blant annet særlig hyppig tilsyn, omsorg og
helseoppfølging innenfor de begrensningene ressurs situasjonen dessverre setter.

Sivilombudets krav til oss endrer seg over tid, og nye anbefalinger kommer. Det er bra. Vi undrer
oss noe over at Sivilombudet ikke i enda større grad beskriver vårt utfordringsbilde og det faktum at
mange aktører har et ansvar for dagens situasjon. Vi undrer oss også over at Sivilombudet ikke i
større grad påpeker forbedringene som er gjort i Oslo fengsel siden 2019, jf. besøket i 2018 og
oppfølgingen etter forrige besøk.

Det er kjent at Oslo fengsel skal stenge innen utgangen av 2026, på grunn av gammel
byggningsmasse, som er uegnet til moderne fengselsdrift. Fengselsbyggene skal rives og det skal
bygges et nytt fengsel på samme tomt som i dag. Nedskalering av fengselet er nærstående, og
nærmere 96 innsatte overføres til Romerike fengsel fra midten av november 2025. I tillegg har vi
fått tillatelse fra KDI til å nå holde to avdelinger i dvale på grunn av bemanningsutfordringer.

Oslo fengsel skal gjenoppstå i 2031, som et fengsel tilpasset moderne fengselsdrift.

Før redegjørelse av anbefalingene, gjengir vi en tekst fengselsleder har skrevet som et utkast til
kronikk da besøksrapporten ble publisert:

*Ferske tall fra Folkehelseinstituttet viser at selvmordsraten fortsetter å øke i Norge. Økningen
er størst for menn mellom 25 og 35 år. Antall selvmord blant innsatte i Oslo fengsel går klart
ned.*

*Ingen innsatte tok livet sitt i 2022, én tok livet sitt i 2023, ingen tok livet sitt i 2024 og hittil i
år har heller ingen tatt livet sitt i Oslo fengsel. Jeg mener dette er oppsiktsvekkende, samtidig
som ett selvmord er ett for mye og preger meg.*

*Oslo fengsel har mannlige innsatte i varetekt og flere er i akutt livskrise med sorg, fortvilelse,
tapsfølelse og uvisshet. Flere har dårlig psykisk helse og rusmiddelrelaterte lidelser, med
behov for omsorg, spesialisthjelp og trygghet. Noen innsatte kan ha en minoritetstilhørighet
og føle en ekstra sårbarhet. De møtes med omfattende isolasjon og innlåsing, enten av
byggningsmessige, bemanningsmessige eller fengselsfaglige årsaker eller beslutninger av
retten.*

Hvordan er denne nedgangen mulig med dette bakteppe?

*Jeg tror ikke nedgangen er tilfeldig. Gjennom systematisk kompetanseoppbygging, rutiner for
kartlegging av risikofaktorer for selvmord og utarbeidelse av tiltaksliste basert på en bred
tiltaksmeny redder vi mange liv.*

*Alle nyinnsatte blir kartlagt både av fengselsbetjenter og helseavdelingen. Av 800 innsettelse
i 2024, utarbeidet vi tiltakslistene for 200 innsatte grunnet selvmordsfare.*

*Tiltaksmenyen er preget av støttende, menneskelig kontakt. Fengselsbetjenter, vaktledere,
aktivitetsteam, ungdomsteam, særavdeling, tilsynsavdeling og dagtilbud for sårbare innsatt er
sentrale tiltak. Det er også etablering av ressursgruppe, utvidet kontakt med familie, Kirkens
SOS sin krisetelefon, kontakt med prest, imam, sosialkonsulenter, fritidsledere og frivillige.*

Tiltaksmenyen åpner for å utelukke innsatte fra fellesskapet som forebyggende tiltak og bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng for å avverge selvmord. Tiltakene er strengt lovregulert.

Sivilombudet anbefaler i en helt fersk besøksrapport at Oslo fengsel ikke bruker sikkerhetscelle for å forebygge selvmord eller håndtere selvmordsforsøk. I en rapport fra 2020 om bruk av sikkerhetsseng i norske fengsler, anbefaler Sivilombudet at sikkerhetsseng avskaffes i fengslene.

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen pålegger en plikt til å forebygge selvmord. Den plikten må gå foran alt. Vår virkelighet er at vi har for mange innsatte som burde vært innlagt i psykiatrien. Det er mangel på slike døgnplasser. Vi vet dessverre av erfaring at sikkerhetscelle og sikkerhetsseng i ekstraordinære situasjoner kan avverge selvmord.

Bruk av sikkerhetsseng er det mest inngripende tvangsmiddelet vi har. Jeg er enig med Sivilombudet i at det er høy risiko for umenneskelig behandling. Jeg ønsker ikke sikkerhetsseng i Oslo fengsel, men først må det psykiske helsevernet settes i stand til å ivareta sitt ansvar for våre innsatte.

Med dette bakteppe, kan vi dessverre ikke helt fjerne bruk av avvergende tiltak som kan redde liv. Vår erfaring er at en god tilrettelagt innleggelse i psykiatrien øker sjansen for et lengre livreddende behandlingsopphold. Vi er dessverre vant til rask retur.

Sivilombudet retter også kritikk mot Oslo fengsel på et mer generelt grunnlag for bruk av tvangsmidler og da særlig sikkerhetscellebruk.

Jeg tar rapporten på stort alvor, og vi skal nå gå grundig gjennom den før vi svarer på funnene og anbefalingene. Vi utøver stor makt over enkeltpersoner, og det er viktig at vi blir ettergått. Jeg anerkjenner umiddelbart noe av kritikken. Jeg tar ansvaret.

Sikkerhet og trygghet for alle i Oslo fengsel er avgjørende. Vårt samfunnsoppdrag er blant annet å gjennomføre straff og varetekt på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte. Antall selvmord i Oslo fengsel går altså betydelig ned. Antall voldshendelser mellom innsatte går også ned, mens voldshendelser mot ansatte øker. Faglig og lovhjemlet bruk av tvangsmidler har sin berettigelse for å hindre alvorlig personskade både på ansatte og innsatte. Vi vet at bruk av tvangsmidler som sikkerhetscelle er svært betenkelig overfor mennesker som kan være sårbare, fortvilte og ikke sjelden psykisk syke. Vi balanserer alle hensynene så godt vi kan, i en til dels ekstremt krevende og ressursreduert hverdag.

Den hyppige bruken av sikkerhetscelle i Oslo fengsel henger sammen med krevende bygningsmessige forhold, budsjett, bemanningskrisen og et høyt belegg, isolasjon og mangel på døgnplasser i psykiatrien. Ressurssituasjonen går utover kvaliteten på alt arbeidet vi gjør. Jeg er enig i at vedtakene, begrunnelsene og totaldokumentasjonen ideelt sett skulle vært mer utfyllende, ikke minst for å gi et mer omfattende og detaljert bilde av de vurderingene vi gjør i Oslo fengsel. Vi vil aldri klare å dokumentere det faglige arbeidet og de vurderingene vi gjør godt nok med de ressursene vi har. Det taper alle på.

Jeg er enig i at de fysiske forholdene i sikkerhetsavdelingen er særlig belastende. Vi kompenserer dette med blant annet særlig hyppig tilsyn, omsorg og helseoppfølging. Oslo fengsel skal stenges. Oslo fengsel skal gjenoppstå som et nytt fengsel tilpasset moderne fengselsdrift. Det vinner alle på.

Vi redegjør punktvis for anbefalingene Sivilombudet har rapportert.

Beslutning om plassering i sikkerhetscelle

1. Fengselet må sikre at sikkerhetscelle bare brukes når tiltaket er strengt nødvendig, mindre inngripende tiltak har vært forsøkt eller vurdert, og inngrepet er forholdsmessig.

Sivilombudet påpeker at svakt begrunnede vedtak svekker den innsattes rettsikkerhet. Oslo fengsel har et stort fokus på dokumentasjon blant annet ved å sikre at vurderingene for vedtaket er tydelige og hvilke mindre inngripende tiltak som har vært forsøkt. Videre mener vi at vilkårene for sikkerhetscelle har vært oppfylt, og merker oss i sivilombudets beskrivelse i denne rapporten at vedtakene og tilhørende dokumentasjon er forbedret siden besøksrapport fra 2018.

Vurderinger for bruk av sikkerhetscelle og hvilke mindre inngripende tiltak som ble benyttet blir, i tillegg til vurderinger av utelukkelse etter straffegjennomføringsloven §§ 37 og 39, gjennomgått i vurderingsmøter på hverdager der avdelingsledere, vaktledere, sikkerhetsinspektør og jurister deltar. Dette er oppdatert i våre rutiner for gjennomgang av §§ 37 og 39, nå også oppdatert i rutiner for straffegjennomføringsloven § 38.

Vedtak, protokoll, tilsynsskjema og kompisføringer, gjennomgås og kontrolleres av sikkerhetsinspektør før lagring av alle sakens dokumenter.

Sivilombudet uttrykker bekymring for at omfattende innlåsing i Oslo fengsel kan være årsak til at innsatte bråker og dunker i dører og vegger, og at det er tvilsomt at bråk eller uro fra en innsatt er tilstrekkelig for å oppfylle vilkåret i §38 om å «hindre alvorlige opptøyer eller uroligheter».

Bygningsmassen i Oslo fengsel består av store avdelinger med mange innsatte og det er åpent mellom flere av etasjene. Støynivået forplanter seg i hele bygget.

Vi opplever at vurderinger om man skal bruke § 38 i enkelte tilfeller er svært krevende og terskelen for å overføre noen til sikkerhetscelle på bakgrunn av støy er svært høy. Vi har svært mange innsatte med psykiske diagnoser som derfor er særlig sårbare for høyt støynivå med skrik, knusing av inventar, sparking i metalleder, osv. Denne type atferd skaper et ekstremt høyt støynivå, og kan oppleves uutholdelig for folk flest. Vi må også vurdere sikkerheten til den utagerende innsatte som skal ha fellesskap og luft med andre innsatte i etterkant. Det er i tillegg et spørsmål om personvern. Bruk av sikkerhetscelle har i disse tilfellene blitt benyttet som absolutt siste utvei, da vi mangler alternative løsninger. Dette er særlig forsterket på kveldstid når det er et stort behov for alle innsatte å få ro og søvn gjennom natten.

Følgende tiltak er iverksatt:

- Oppdatert rutine med presiseringer for å sikre bedre dokumentasjon
- Dette har vært et fokusområde i avdelingsmøter for operative ledere i 2023 og 2024, og noe vi fortsetter med i kommende avdelingsmøter.
- Region øst har gjennom 2024 og 2025 gjennomført samlinger for operative ledere med fokus på utelukkelse § 37, 38 og 39.

2. Fengselet må dokumentere en konkret begrunnelse for at alle lovens vilkår for bruk av sikkerhetscelle er oppfylt. Det bør sikres at innsatte er hørt.

Som beskrevet i punktet over er vi selvfølgelig enig i at vi må sikre at det foreligger konkrete begrunnelser for at alle lovens vilkår for bruk er oppfylt. Vi mener at det store bildet er at vi fatter beslutninger om bruk av sikkerhetscelle med klar hjemmel i straffegjennomføringsloven §38. Samtidig erkjenner vi at det er enkelttilfeller der vi også har interne diskusjoner om hjemmelsgrunnlaget.

Vi bestreber oss på tett dialog med innsatte både med tanke på mindre inngripende midler og konsekvenser av aktuell atferd. Som Sivilombudet skriver vil det være tilfeller der dette ikke er mulig av sikkerhetsmessige grunner, før overføringen er gjennomført. Det vil også åpenbart være andre situasjoner der det ikke er mulig å oppnå dialog. Vi må erkjenne at det er krevende å oppfylle forvaltningsloven §16 sine krav i disse tilfellene. Vi har likevel valgt å ta inn et punkt i rutinen om dokumentasjon av innsattes syn på saken gjennom retten å bli hørt så snart situasjonen tillater det. Dette er også tatt inn i mal for protokollen.

3. Fengselet bør ikke bruke sikkerhetscelle for å forebygge eller håndtere selvskading eller selvmordsforsøk.

Bruk av sikkerhetscelle i denne sammenheng skjer kun i helt ekstraordinære, kortvarige nødsituasjoner. Dokumentasjon er her særlig viktig og helsetjenesten varsles selvfølgelig umiddelbart. Fortløpende vurdering og evaluering i samarbeid med helseavdeling og fengselspsykiatrisk poliklinikk prioriteres.

Vi viser videre til fengselsleders innledende kommentarer.

I rapporten bemerker Sivilombudet at det var et lavt antall av bruk av sikkerhetscelle for selvmordsnære innsatte og at dette kan tyde på at fengselets forebyggende arbeid har hatt en positiv effekt.

Vi har sett en nedgang i tilfeller for selvskade og selvmord i Oslo fengsel og mener det er en sammenheng med fokuset fengselet har for dette området, som er en prioritert oppgave for oss. Vi ønsker ikke å benytte sikkerhetscelle som tiltak for å forebygge selvmord, men i noen få tilfeller har det likevel vært strengt nødvendig for å avverge at innsatte skader seg selv alvorlig, og for å gjøre det vi kan for å redde liv. Sikkerhetscelle benyttes noen ganger som umiddelbar løsning fram til kontakt med helsepersonell eller eventuell overføring til psykiatri. Det er et stort fokus på selvmordsfare og forebyggende arbeid.

Vi har hatt noen hendelser med selvskader som har vært så alvorlige at det har vært fare for liv, men i alle for uten ett tilfelle i 2023, har vi klart å redde livet til den som har gjennomført et selvmordsforsøk. I 2022 var det ingen selvmord i Oslo fengsel, det var ett i 2023, og i 2024 og hittil i år har det ikke vært selvmord i Oslo fengsel.

Oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle

4. Fengselet bør sikre at spyttthette, tåregass og pepperspray ikke benyttes uten at det er strengt nødvendig, at mindre inngripende tiltak er forsøkt eller vurdert, og at det er forholdsmessig. Disse vurderingene bør dokumenteres.

Tåregass og CS-gass:

Sivilombudet uttrykker bekymring for bruk av pepperspray og cs-gass i fengslet, og særlig ved bruk i lukkede rom.

Bruk av pepperspray og cs-gass følger lovverket, retningslinjer og i henhold til pensum og opplæring som gis sentralt. Vi er kjent med faremomenter ved bruk av gass og dette inngår tydelig som del av opplæringen. Vi har vurdert bruk av gassvåpen som lavere risiko for skade på både ansatte og innsatte i flere tilfeller. Ved å bruke gass reduseres bruk av pasifiseringsteknikker og eventuelt fysisk basketak når innsatte yter stor motstand, og det medfører høy risiko for skade. Bruk av gass kan redusere risiko forbundet med mageleie der risiko øker ved langvarig fysisk anstrengelse, og spesielt når ansatte er oppdresset i verneutstyr og hjelm der det kan være vanskeligere å fange opp signaler fra innsatte i mageleie. Vi kan oppnå kontroll raskere ved bruk av gass fremfor pasifisering, og det er faremomenter forbundet med all form for bruk av fysisk makt. Dette blir vurdert i hvert enkelt tilfelle.

Vi mener vi benytter cs-gass og pepperspray innenfor regelverket og bruker dette når det blir vurdert som strengt nødvendig.

Behovet for rensing etter bruk av pepper gjennomføres i dialog med den enkelte innsatte og etter føringer som følger pensum og sentral opplæring for bruk av gassvåpen. Ubehaget for den enkelte kan være individuelt.

Det blir brukt vann til rensing, og innsatte blir flyttet til annen sikkerhetscelle dersom det har vært brukt gass på sikkerhetscellen i forbindelse med innplassering.

Vi støtter anbefalingen for bedre dokumentasjon og at det skal være mulig å kontrollere i ettertid, herunder at helseavdelingen er informert om bruk av gass. Det har vært et forbedringspunkt og er nå oppdaterte rutiner hos begge parter.

Spytthette

Oslo fengsel har benyttet spytthette en gang og vi enig i kritikken om at dokumentasjon manglet. Spythette ble brukt i henhold til regelverk og retningslinjer som følger, men det ble ikke riktig dokumentert. Hendelsen oppstod kort tid etter tvangsmiddelet var godkjent for bruk i kriminalomsorgen. Ansatte hadde gjennomført opplæring, men vi hadde ikke tydelige nok dokumentasjonsrutiner.

Dette er nå inkludert i våre rutiner. Spythette er ikke inkludert som eget tvangsmiddel i journal i *Kompis*. Vi forventer at dette oppdateres ved nye maler fra overordnet nivå. I påvente av dette er vår rutine oppdatert med presisering: «*Bruk av øvrige tvangsmidler i forbindelse med overføring til sikkerhetscelle dokumenteres i vedtaket i tillegg til kompisjournal*».

5. Fengselet bør sikre at det alltid gjøres en individuell vurdering når det brukes håndjern, kroppsvisiteres eller fratas klær ved bruk av sikkerhetscelle. Vurderingen bør dokumenteres.

Oslo fengsel har revidert rutiner og hatt økt oppmerksomhet på dokumentasjon og at vurderingene skal framkomme tydelig i protokollen og journalene.

6. Fengselet bør sikre at innsatte på sikkerhetscelle får utdelt mat og drikke på en respektfull måte og så langt som mulig uten bruk av gulvluke.

Oslo fengsel er enig i Sivilombudets anbefaling at utdeling av mat skal foregå ved dør, når det er 8 sikkerhetsmessig forsvarlig. Dette gir oss en naturlig dialog med innsatte og bedre foreta vurderinger om å avslutte tiltaket. Ved nytt fengselsbygg forutsetter vi at de bygningsmessige forholdene er bedre egnet for matutdeling. Dette er tydeliggjort i rutinen.

7. Fengselet bør sikre at det er mulig å ivareta personlig hygiene på sikkerhetscellene, uavhengig, av om den innsatte ber om det eller ikke.

Innsatte tilbys tiltak for å ivareta personlig hygiene etter en sikkerhetsmessig vurdering (eksempelvis dusj, våtservietter og fingertannbørste). Fengselet har gått til innkjøp av diverse hygieneartikler og oppdatert rutinen.

8. Fengselet bør styrke oppfølgingen av innsatte på sikkerhetscelle for å forebygge isolasjonsskader. Oppfølgingen bør bidra til at oppholdet blir avsluttet så raskt som mulig.

Oslo fengsel bruker de ulike ressursene vi har tilgjengelig som kan være aktuelle når det er sikkerhetsmessig forsvarlig. Dette er krevende så lenge innsatte er plassert på sikkerhetscelle og vi deler Sivilombudets syn om at sikkerhetscellenes utforming gjøre det vanskelig å oppfylle kravet om meningsfull menneskelig kontakt. Vi jobber i hvert enkelt tilfelle for at oppholdet skal bli så kortvarig som mulig.

Oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle i Oslo fengsel styrkes ved at vi har langt hyppigere tilsyn enn regelverket tilsier.

For å forebygge isolasjonsskader på sikkerhetscelle best mulig, er rutinen oppdatert med henvisning til tiltaksmeny som benyttes i forbindelse med forebygging av selvskade, selvmordsforsøk og selvmord. Det er presisert at denne gjelder så langt det passer.

9. Fengselet bør sikre at helsepersonell snarest varsles om alle plasseringer på sikkerhetscelle.

Samarbeidet med den lokale helseavdelingen er god, men omstendigheter i kommunen, samt at fengslet nå reduserer belegget har medført redusert tilstedeværelse av helsepersonell grunnet reduserte åpningstider hos helseavdelingen.

Rutinen for §38 presiserer at leder av helseavdelingen skal varsles uten ugrunnet opphold. Legevakt varsles når helseavdeling er stengt. Varsling dokumenteres i tilsynsprotokoll.

Før sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng brukes skal uttalelse fra lege så vidt mulig innhentes. Etter vår praksis varsler vaktleder helseavdelingen muntlig om bruk av sikkerhetscelle. Rutine for varsling skjer ved at vaktleder informerer helseavdelingen muntlig og i tillegg blir det notert på en intern «tavle» på helseavdelingens kontor. Vaktleder informerer om grunnlaget for bruk av sikkerhetscelle og avtaler samtidig tilsyn fra helse. Varslingen dokumenteres i protokoll.

Sivilombudet påpeker at rutinen er uklart for flere ansatte ved helseavdelingen. Vi har derfor tatt dette i møte med helseavdelingen for å presisere rutinen slik at alle er kjent med den. Helseavdelingen har oppdatert sine rutiner for dokumentasjon i helsejournalen om at varslingen er mottatt. Vi opplever nå at rutinene er klare og gjensidig forstått, rutinene evalueres i samarbeidsmøte.

Oslo fengsel har i møte med legevakt og bydelsoverlege, bydel Gamle Oslo, den 20.08.25, tatt opp våre forventninger til legehjelp, i forbindelse med reduserte åpningstider hos helseavdelingen i

fengselet. Vi er bekymret for at legevakten ikke har kapasitet til å reelt kompensere for den reduserte åpningstiden, da tilstedeværelsen til helseavdelingen i fengselet har avgjørende betydning også i sikkerhetscellesammenheng, herunder de fortløpende vurderingene. Vi er trygge på at legevakten kommer når det virkelig gjelder, samtidig erkjenner vi at legevakten ikke vil kunne erstatte helseavdelingen fullt ut. 9

10. Kommunen bør sikre daglig tilsyn og oppfølging av innsatte som er plassert på sikkerhetscelle, og at dette dokumenteres.

Dette svares ut av helseavdelingen.

11. Kommunen bør sikre at plassering på sikkerhetscelle dokumenteres i journal, også i de tilfellene hvor helsetjenestene ikke har hatt tilsyn. Dokumentasjonen bør inneholde konkret informasjon om de spesielle fysiske forholdene på sikkerhetscelle, hvor inngripende tiltaket er og om bruk av makt i forbindelse med plasseringen.

Dette svares ut av helseavdelingen.

12. Fengselet bør sikre at innsatte kan ta kontakt med advokat under oppholdet på sikkerhetscelle uten forsinkelser og i full konfidensialitet.

Innsatte kan kontakte advokat under oppholdet på sikkerhetscelle. Vi opplever også at dette er en fordel da innsatte ikke alltid vil kommunisere med fengselsansatte, og det kan være en beroligende faktor.

Når det gjelder telefoning har vi ikke en etablert rutine for dette på grunn av manglende dekning i kjelleren der sikkerhetscellene er plassert. Telefonsystemet for innsatte ikke er koblet opp til bruk på sikkerhetscelle. Vi er i gang med å undersøke mulighetene for oppkobling av telefon i nærhet til sikkerhetscellen. Etter vår praksis har kontakt med advokat for innsatte plassert på sikkerhetscelle, i hovedsak blitt vurdert som aktuelt ved fysisk besøk i dialog med advokaten og etter en sikkerhetsmessig vurdering, da manglende dekning har forhindret bruk av telefon.

Vurdering av kontakt med advokat er oppdatert i våre rutiner, og følgende passus, jf. straffegjennomføringsloven § 38, blir presisert i vedtaket: *«Hvis du vurderer å klage eller klager på vedtaket, har du rett til fritt rettsråd etter rettshjelpsloven § 11 første ledd nr. 9. Det betyr at du kan få hjelp av en advokat uten at du må betale for hjelpen».*

Vurdering av opprettholdelse etter bruk av sikkerhetscelle

13. Fengselet bør sikre at det gjøres fortløpende vurderinger av om lovens vilkår for fortsatt plassering i sikkerhetscelle er oppfylt. Fengselet bør dokumentere de fortløpende vurderingene minst hver sjette time.

Betjenter fører tilsyn på sikkerhetscelle etter angitt tidsplan, og vaktleder besøker sikkerhetscella jevnlig. Vaktleder har i tillegg fortløpende dialog med betjentene som fører tilsynet.

Vi erkjenner at dokumentasjonen ikke alltid er tilstrekkelig. Som nevnt tidligere gjør totalsituasjonen i fengselet dette krevende, men et område vi er enig i at er viktig å forbedre.

Som følge av besøket har vi nå oppdatert våre rutiner. Vaktleder vil dokumentere om bruk av sikkerhetscelle er strengt nødvendig minimum hver sjette time. Vurderingene dokumenteres i Kompis og tilsynsprotokollen, hvor det også skal dokumenteres hvilke alternative tiltak som er vurdert.

Oppdatering i rutine:

- Fortløpende vurderinger skal dokumenteres minst hver sjette time, og en gang på natt.
- Oppfølging av innsatte på § 38 sikkerhetscelle tas også opp i vurderingsmøter for §§37 og 39.
- Varsle øvrige aktuelle aktører som følger opp innsatte i det daglige for å innhente opplysninger som kan ha betydning for forholdsmessighetsvurderingen, og for vurdering av aktuelle tiltak med sikte på å avslutte bruk av sikkerhetscelle.

Vi viser for øvrig til punktet under, nr 14.

14. Fengselet må sikre at sikkerhetscelleplasseringer avsluttes umiddelbart når lovens vilkår ikke lenger er oppfylt.

Vi stiller fortløpende det sentrale spørsmålet om det fortsatt er en situasjon å avverge/hindre, jf. lovtekst og retningslinjer: *hindre alvorlig angrep eller skade på person, herunder å hindre en innsatt i å skade seg selv, eller hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom*. Vi avslutter sikkerhetscellebruk når vi etter en totalvurdering mener at det ikke lenger er strengt nødvendig å bruke sikkerhetscelle for slik avverging. Vi mener for øvrig at det er krevende at lovtekst og retningslinjer ikke harmoniserer fullt ut. I forkant av denne vurderingen, skal vi som kjent vurdere forholdsmessighet og eventuelle mindre inngripende tiltak. Vi bestreber oss på å dokumentere dette bedre enn vi gjør i dag.

Vi har i flere år jobbet med bevisstgjøring: at straffegjennomføringsloven § 38 krever at det er noe å avverge/hindre, men straffegjennomføringsloven § 37 og § 39 hjemler utelukkelse fra fellesskap som forebyggende tiltak.

Vi erkjenner at det kan være krevende å ta stilling til spørsmålet om når bruk av sikkerhetscelle ikke lenger er strengt nødvendig, og dermed kan vi ikke utelukke at vi formelt sett unntaksvis bryter/feiltolker straffegjennomføringslovens absolutte vilkår. Dette er en følge av lovens skjønnsmessige preg, og det faktum at dette er svært vanskelige vurderinger. Vi bruker selvfølgelig mye tid og ressurser på disse fortløpende vurderingene.

På natt blir tilsyn gjennomført etter angitt tidsplan. Oppdatert rutine viser at vaktleder skal dokumentere fortløpende vurderinger minst hver 6. time og minst 1 gang per natt. Vi bestreber oss på å avslutte et sikkerhetscelleopphold også på natt, dersom vilkårene ikke er oppfylt. Det er særlig krevende å ta optimale faglige vurderinger på natt og eventuelt avslutte en sikkerhetscelleplassering umiddelbart. I praksis vil derfor en slik avslutning kun unntaksvis skje på natt.

I et fengsel med høyt sikkerhetsnivå er hensynet til ro, orden og sikkerhet særlig viktig: det gjelder ansatte og innsatte. Vi er svært sårbare på natt, særlig på bakgrunn av bemanningsmessige utfordringer, at helseavdelingen ikke er tilstede, osv. Feilvurderinger, kan få alvorlige konsekvenser for aktuell innsatt, medinnsatte og ikke minst ansatte. Vaktleder vurderer uansett om tiltaket skal opphøre ved dagskiftets start.

Vi viser til punkt 1 og punkt 16 der det fremkommer hvordan vi i hverdagen samarbeider om disse vurderingene og foretar etterkontroll. Vaktleder tar i stor grad disse fortløpende vurderingene i

Sikkerhetscelleopphold med særlig høy risiko

15. Fengselet bør iverksette særlige tiltak for å forebygge langvarig og gjentatt bruk av sikkerhetscelle.

Sivilombudet trekker fram noen plasseringer på sikkerhetsceller i undersøkelsesperioden, som har skapt særlig stor bekymring, vi viser til innledningen.

Som det kommer frem av rapporten viste undersøkelsen at dette omhandlet særskilte tilfeller som det var vanskelig for fengselet å håndtere på en måte som ble vurdert som sikkerhetsmessig forsvarlig.

Det ble beskrevet blant annet ett enkelt tilfelle der en innsatte på sikkerhetscelle fikk konstatert brukket hånd og ikke lot seg undersøke av helsepersonell. Sivilombudet ytrer bekymring for at dette utgjør en høy risiko for at innsatte ble utsatt for umenneskelige eller nedverdiggende behandling. Oslo fengsel deler bekymringen til Sivilombudet og vi opplever slike tilfeller der innsatte motsetter seg helsehjelp som svært krevende. Slike tilfeller oppstår av og til, og vi forsøker så godt vi kan å finne løsninger i hvert enkelt tilfelle i samarbeid med helsepersonell. Vi har ikke anledning til å tvinge innsatte å motta helsehjelp, men vi samarbeider tett med helseavdelingen for å legge til rette for å sikre oppfølgingen av innsatte.

Et annet enkelttilfelle som tas opp i rapporten beskriver et forhold der innsatte på sikkerhetscelle ble fratatt madrass fordi han dekket til vindu som forhindret ansatte å gjennomføre tilsyn, og dialog med innsatte ikke førte frem. Vi mener dette var faglig riktig i dette tilfellet. For å unngå lignende tilfeller i framtiden har fengselet bestilt nye madrasser, som er konstruert slik at den ikke kan settes på høykant for å dekke til tilsynsvindu. På den måten ivaretar vi alle hensyn.

Et tredje tilfelle som beskrives i rapporten omhandler en innsatt med kjent utviklingshemming, som gjentatte ganger ble plassert på sikkerhetscelle. Fengselet er enig i at dette er svært uheldig og vi sendte derfor bekymringsmelding til politiet/ påtale i forbindelse med forholdsmessighetsvurderingen for varetektsfengsling, med anmodning om vurdering av varetektsurrogati med bakgrunn i svært negativ utvikling i fengselet etter flere plasseringer på sikkerhetscelle. Det ble satt inn flere tiltak for å følge opp innsatte så lenge han var i Oslo fengsel. Han var plassert i en avdeling med forsterket bemanning som har egne rutiner tilpasset for oppfølging av de mest sårbare innsatte. Vi mener fengsel ikke er riktig sted for innsatte med slike helseproblemer, og at de blir sykere av fengselsoppholdet. Oslo fengsel benytter de ressursene vi har når særlig krevende innsatte trenger tettere oppfølging. Vi øker blant annet bemanning for enkelte perioder og benytter aktivitetsteam og andre aktører til aktivisering for å forebygge nye hendelser og isolasjonsforebygging. Sikkerheten for ansatte må ivaretas og det er stor voldsrisiko knyttet til enkelte innsatte der det i mangel av alternativer vurderes som strengt nødvendig med plassering i sikkerhetscelle.

Videre beskriver rapporten også andre tilfeller der innsatte med kjent sårbarhet ble plassert på sikkerhetscelle. Oslo fengsel har stort fokus på ivaretagelse av denne gruppen og setter inn ekstra ressurser der vi kan. Vi har bygget opp en ny avdeling med sikte på ivaretagelse av denne gruppen innsatte. I denne avdelingen er det forsterket bemanning og rutiner der det er et særlig fokus på taktisk samhandling med risikoinnsatte som erfaringsmessig ofte blir utelukket fra fellesskap og plassert på sikkerhetscelle.

Vi opplever det som svært problematisk at innsatte med kjent diagnose ikke får plass i psykiatrien/ sikkerhetspsykiatrien, noe som er påpekt av kriminalomsorgen og Oslo fengsel gjennom flere år.

12

Vi viser til en nedgang i bruk av sikkerhetscelle i Oslo fengsel der tallet i 2022 var 64 tilfeller, 50 i 2023 og 47 i 2024. Vi vil fortsette å ha dette som fokusområde i Oslo fengsel, og særlig med sikte på sårbare innsatte og for forebygging av gjentakende bruk av sikkerhetscelle.

Forebygge bruk av sikkerhetscelle

16. Fengselet bør styrke sitt arbeid med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle, og involvere innsatte i dette arbeidet.

Som det framkommer i rapporten har fengselet gjennomgang av bruk av sikkerhetscelle, blant annet som tema på overlapp for vaktledere. I turnusen til vaktlederne er det lagt inn en lang overlappstid mellom dag og kveldsvakt, noe som gir en daglig arena for vaktledergruppen å diskutere alle hendelser med sikkerhetsinspektør. Bruk av sikkerhetscelle er et naturlig tema her.

Sivilombudet påpeker at fengselet ikke har en systematisk evaluering av plassering på sikkerhetscelle. Hverdagen i fengselet med et høyt aktivitetsnivå gjør dette krevende, men vi mener vi evaluerer gjennom vår internkontroll der sikkerhetsinspektør og fengselsleder har gjennomgang av alle vedtak for bruk av sikkerhetscelle. Den vaktlederen som fattet vedtaket får også en tilbakemelding i hvert enkelt tilfelle, og særskilte forhold tas opp i vurderingsmøter, postmøte, overlapp og avdelingsmøter i etterkant. Jurister deltar på flere av disse møtene.

Vi benytter de ressursene vi har tilgjengelig, og som beskrevet i punktet over er det et stort fokus på å sette inn ekstra ressurser der det er behov, for å forebygge nye hendelser. Her blir også innsatte involvert som en naturlig del av dialogen. Vi viser til punktet over der vi beskriver taktisk samhandling med risikoinnsatte: dette muliggjør evaluering i etterkant og innhenting av innsattes synspunkter og kartlegging av eventuelle triggere. Vi klarer ikke å dokumentere dette fullt ut, men vi er enige i viktigheten av å evaluere hendelser for å lære og for forebygging av fremtidige hendelser.

Vi har hyppige KU- møter der fengselsledelse og innsatte diskuterer ulike temaer. Vi er enige med Sivilombudet at vi skal involvere innsatte i arbeidet med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle, og vil bruke KU-møter til dette.

Med hilsen

Nils Leyell Finstad
Fengselsleder

Maria Hågensen
Sikkerhetsinspektør

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

13

1. 1MAL- SC Tilsynsskjema for sikkerhetscelle
2. 2Tiltaksmeny
3. 32. § 38 rutine bruk av sikkerhetscelle- sikkerhetsseng
4. 4MAL - Sikkerhetscelle protokoll